

UOT 94;327

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QARA DƏNİZ İQTİSADI
ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATI PARLAMENT MƏCLİSİ İLƏ
MÜNASİBƏTLƏRİNİN İNKİŞAF TARİXİNDƏN**

Kəmalə HƏSƏNOVA *

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 25 aprel 2019; çapa qəbul edilmişdir: 8 iyul 2019; online-
da çap edilmişdir: 25 sentyabr 2019

Received: 25 April 2019; accepted: 8 July 2019; published online: 25 September

Açar sözlər: parlament, beynəlxalq, əməkdaşlıq, forum, sessiya, region, siyasət

Giriş

Azərbaycan Respublikası dövlət müstəqilliyi bərpa edildikdən sonra müasir dünya siyasətində beynəlxalq parlament təşkilatlarının rolunun artmasını nəzərə alaraq, Qara dəniz regionu dövlətləri ilə ikitərəfli və çoxtərəfli parlament münasibətlərinin yaradılmasına xüsusi diqqət yetirməyə başladı. Bu baxımdan Azərbaycan Respublikasının Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Məclisində (QDİƏT PM) iştirakının tədqiqi əhəmiyyətlidir. Qurulduğu ilk zamanlarda bu təşkilat Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlığı Parlament Məclisi adlanırdı. Az sonra Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Məclisi adlandırıldı.

Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Məclisinin yaranması

QDİƏT Parlament Məclisi Azərbaycan Respublikasının qurucusu, üzvü olduğu fəaliyyətində yaxından iştirak etdiyi beynəlxalq parlament təşkilatlarından biridir. Milli Məclisin bu təşkilatda iştirakının formaları sessiya və komitə iclaslarında iştirak, sənədlər üzərində iş, birgə layihələrdə iştirak və başqalarıdır. Nümayəndə heyəti QDİƏT PM-də nümunəvi fəaliyyət göstərir, əməkdaşlığın genişləndirilməsi üçün mühüm təkliflər irəli sürür. Məsləhətçi təşkilat kimi QİƏPM fəaliyyəti haqqında tövsiyə, bəyanat və hesabatlar verir. QİƏPM-in qəbul etdiyi qətnamələr onun mövqeyini əks edərək əsasən çağırış xarakterlidir (8, s. 30).

Nizamnaməyə əsasən Parlament Məclisi üzv ölkələrin parlament nümayəndələrindən təşkil olunur. QDİƏT PM üzv ölkələrin parlamentlərinin təmsil olunduğu qurumdur. Parlament Məclisi 70 üzvdən ibarətdir. QDİƏT Parlament Məclisinin üzvləri milli parlament tərəfindən bir ildən az olmayan müddətə təyin olunurlar.

QDİƏT Parlament Məclisinin sessiyaları ildə iki dəfə - yazda və payızda keçirilir. QDİƏT Parlament Məclisinin nizamnaməsinə görə üzv ölkələrin parlament sədrləri rotasiya qaydası ilə təşkilata rəhbərlik edir. QDİƏT Parlament Məclisi beynəlxalq aləmdə nüfuzlu mövqeyə malikdir. Parlament Məclisi AŞPA, ATƏT Parlament Assambleyası, Parlamentlərarası İttifaq, NATO Parlament Assambleyası, MDB Parlamentlərarası Assambleyası, Qərbi Avropa Birliyi Parlament Assambleyası ilə və digərləri əməkdaşlıq edir.

QDİƏT PM parlamentlərarası əlaqə orqanıdır. PM Qara dəniz iqtisadi əməkdaşlığının məqsədlərinin xalqlar tərəfindən mənimsənilməsini təmin etmək, üzv ölkələr arasında iqtisadi, mədəni, siyasi əməkdaşlıq sahəsində hüquqi baza yaratmaq, dövlət və ya

* dissertant, Bakı Dövlət Universiteti
e-mail:kamala.hasanova.02@mail.ru

hökumət başçıları, xarici işlər nazirləri ərəfindən qəbul olunmuş gerçələşdirilməsi üçün tədbirlər görmək, beynəlxalq və regional təşkilatlarla əməkdaşlıq etməkdən üçün milli parlamentlərin səylərini birləşdirir(5.v.2). QDİƏT PM-in fəaliyyətdə olan orqanları Büro və Daimi Komitədir. Büro 1998-ci ildə ləğv olunaraq səlahiyyətləri Daimi Komitəyə verilməmişdir. Daimi Komitənin işi QDİƏT PM-in qərarlarının yerinə yetirilməsinə nəzarət etmək, sessiyaların və komitələrin gündəliyini hazırlamaq, komitələrin fəaliyyətini əlaqələndirmək, QİƏ və QDİƏT PM arasında əlaqələri təmin etməkdən ibarətdir(8.s.30). QDİƏT Parlament Məclisi 1993-cü il fevralın 26-da imzalanan bəyannamə əsasında formalaşdırıldı. 1995- ci ildə Yunanıstan, 1997-ci ildə Bolqarıstan QİƏT Parlament Məclisinə tam hüquqlu üzv qəbul edildi. Misir Xalq Məclisi, İsrail Dövlət Knesseti, Slovakiya Respublikasının Dövlət Şurası, Avstriya, İtaliya Respublikası, Tunis Respublikası, Fransa Respublikası və Almaniya Federativ Respublikasının Bundestaqı müşahidəçi statusuna malikdir. 2004-cü ilin aprelində Serbiya və Çernoqoriya QDİƏT PM-in üzvü oldu. QDİƏT PM-in iqamətgahı İstanbulda yerləşir(1.s.34).

Azərbaycan nümayəndə heyətinin Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Parlament Məclisində fəaliyyəti

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi QİƏT Parlament Məclisinin ən fəal üzvlərindəndir və Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi bu təşkilatda beş nəfərdən ibarət nümayəndə heyəti ilə təmsil olunur.

Milli Məclisin nümayəndə heyəti Parlament Məclisinin 1994-2005-ci illərdə keçirilən toplantılarında iştirak edərək Ermənistanın hərbi təcavüzünün ağır nəticələri barədə faktları iştirakçıların diqqətinə çatdırmışdır. Qurumun işində yaxından iştirak edən Azərbaycan Respublikası QDİƏT Parlament Məclisinin təsisçilərindən birinin olması buna sübutdur.

Azərbaycan Respublikasının nümayəndə heyəti 1993-cü il fevralın 24-dən martın 1-dək İstanbulda keçirilən toplantısında iştirak etdi. Toplantıda təşkilatın nizamnaməsi paraflandı. Azərbaycan nümayəndə heyəti bir sıra ikitərəfli görüşlər keçirdi. 1993-cü il iyunun 15-19-da İstanbulda 10 ölkənin nümayəndə heyətinin iştirakı ilə Parlament Məclisi yaradıldı (1, s.62). Parlament Məclisində üç komitə- İqtisadiyyat, ticarət, texnologiya və ekologiya məsələləri komitəsi; Mədəniyyət, təhsil və sosial məsələlər komitəsi; Hüquqi və siyasi məsələlər komitəsi vardır. Parlament Məclisinin 1993-cü il noyabrın 29-dan dekabrın 1-dək Kiyevdə keçirilən sessiyasında Milli Məclisin Sədr müavini A.Cəlilov çıxış etdi, nümayəndə heyətinin üzvləri komitə iclaslarında müzakirə edilən məsələlər barəsində çıxış etdilər. Azərbaycan tərəfi Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində yaradılmış Dağlıq Qarabağ münaqişəsini müzakirə etmək istəsə də, Ermənistan parlamentinin sədri B.Ararkçyan müzakirəyə hazır olmadığını bildirdi.

1994-cü il fevralın 22-24-də Parlament Məclisinin Hüquqi və siyasi işlər komitəsinin "QİƏPM iştirakçısı olan ölkələrin qanunvericilik sistemlərinin uyğunlaşdırılması, Demokratik institutların inkişaf etdirilməsi" mövzusunda təşkil etdiyi seminarda və komitənin iclasında çıxış etdilər. Azərbaycan Respublikasında azad bazar iqtisadiyyatı, çoxpartiyalı sistem, demokratiya yolunda qəbul edilən qanunlar barədə məlumat verildi. Təşkilatın vitse prezidenti Zurab Andreadzeyə regionda münaqişələrin müzakirəsi üçün mexanizminə dair məruzə hazırlamaq tapşırıldı. 1994-cü ilin aprelində Bakıda Hüquqi və siyasi işlər komitəsinin iclasında təbii və texniki fəlakətlərinin nəticələrinin aradan qaldırılması sahəsində əməkdaşlıq məsələsinin müzakirəsindən sonra yekun sənədi qəbul olundu (10, s. 36). Komitənin həmin ilin may ayında Tbilisidə keçirilən iclasında Z.Andreadzenin məruzəsi dinlənildi. Məruzənin hazırlığı prosesində Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Ermənistanın hərbi təcavüzü və nəticələri barəsində müvafiq arayışları

təqdim etmişdi. Məruzədə Azərbaycan ərazilərinin işğal edildiyi, tarix və mədəniyyət abidələrinin dağıdıldığı, qaçqın və məcburi köçkünlərin olduğu vurğulanırdı (1, s.64).

1996-cı ilin iyun ayında Parlament Məclisinin Bakıda sessiyası keçirildi. Sessiyada Albaniya və Ermənistandan başqa QDİƏT PM-ə daxil olan ölkələrin, parlament nümayəndə heyətləri iştirak edirdilər. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev sessiyada nitq söylədi. Dövlət başçısının məruzəsində Azərbaycan Respublikasının bu təşkilat ilə əməkdaşlığa xüsusi diqqət yetirdiyi, parlamentlərin əməkdaşlıqda rolu vurğulanırdı (3). Gündəlikdə olan məsələlər “Qara dəniz ölkələri İqtisadi Əməkdaşlığının üzvü olan ölkələr arasında nəqliyyat sahəsində əməkdaşlığa dair”, “Qara dəniz ölkələri İqtisadi Əməkdaşlığının üzvü olan ölkələr arasında mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı mübarizə sahəsində əməkdaşlığa dair” məruzələr dinlənildi. Daha sonra bu məsələlərlə bağlı tövsiyələr qəbul olundu (3). QİƏPM-nin 1997-ci ilin iyununda Yunanıstanda iclası keçirildi. İclasda Azərbaycan Respublikası Milli Məclisin sədri M.Ələsgərov iştirak etmiş və məruzə ilə çıxış etdi (7, s. 116). 1998-ci ilin iyununda Yaltada QİƏ Xartiyası imzalandı və 1999-cu ilin iyununda “Yalta sammitindən sonra QİƏT Parlament Məclisinin rolu” adlı tövsiyə qərarı qəbul edildi (14, s. 266). QDİƏT Parlament Məclisi 1996-cı ilin iyulunda Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin nümayəndələrinin və digər beynəlxalq parlament təşkilatlarının iştirakı ilə parlamentlərarası konfrans keçirdi. Tədbir ətraf mühitin qorunmasına həsr olunmuşdu. Konfrans bölgədə və Avropa miqyasında böyük əhəmiyyətə malik idi (14, s. 269). QDİƏT Parlament Məclisi demokratiya və hüquq məsələlərinə mühüm əhəmiyyət verirdi. “Demokratik qurumların inkişafı” mövzusunda keçirilən seminar bölgədəki ölkələr arasında yeni əlaqələrə şərait yaradırdı. QDİƏT Parlament Məclisini qanunun aliliyinə zərbə vuran korrupsiya və mütəşəkkil cinayətkarlıq məsələləri daha çox narahat edir. Bu məsələ ilə bağlı parlament üzvlərinin böyük məsuliyyətini nəzərə alaraq QDİƏT Parlament Məclisinin Hüquq və siyasət məsələləri komitəsinin səyi ilə 2000-ci ilin oktyabrında tövsiyələr planı hazırlandı (14, s. 270). QDİƏT Parlament Məclisi bank və maliyyə sahəsində əməkdaşlığa xüsusi əhəmiyyət verirdi. Parlamentlərə yerli və xarici investisiyaların qorunması, bu sahədə qanunvericiliyin inkişafını məsləhət görür, region ölkələrində sosial problemlərin həllində tədbirlər həyata keçirir. QDİƏT Parlament Məclisi təhsil, mədəniyyət və sosial işlər sahəsində mədəniyyət, təhsil, elm və informasiya sahəsində Qara dəniz konvensiyasının təsdiq edilməsi və yerinə yetirilməsi haqqında, QDİƏT Parlament Məclisinin üzvü olan ölkələrdə mədəni irsin qorunması, Qara dəniz hövzəsi tarixinin birgə tədqiq edilməsi proqramı, üzv ölkələr arasında təhsil sahəsində əməkdaşlığa dair sənədləri qəbul etdi. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi QDİƏT Parlament Məclisi çərçivəsində regional təşəbbüslərin yerinə yetirilməsi sahəsində, regional əməkdaşlığın keyfiyyət etibarını ilə yeni mərhələyə qədəm qoymasında fəal iştirak etdi. Azərbaycan Respublikası təşkilat çərçivəsində Qara Dəniz Tədqiqatları üzrə Beynəlxalq Tədqiqatları üzrə Beynəlxalq Mərkəz, Qara Dəniz Ticarət və İnkişaf Bankı ilə əlaqələr qurmuşdur. Demokratik inkişafda və qanunun aliliyində kütləvi informasiya vasitələrinin mühüm rolunu nəzərə alınaraq 2000-ci ilin sentyabrında QDİƏT Parlament Məclisinin Sofiyada Mədəniyyət, təhsil, sosial məsələlər komitəsinin iclası keçirildi. Qəbul olunmuş tövsiyədə KİV-in demokratik dəyərlərə, dostluq və əməkdaşlığa dəstəyi qeyd olunurdu (14, s. 270).

2001-ci ilin iyununda QDİƏT Parlament Məclisinin XVII plenar sessiyası Bakı şəhərində keçirildi (11, v. 3). Sessiyada iqtisadi, ticarət, texnoloji, ekoloji və təşkilati məsələlər nəzərdən keçirildi. İclasda Qara dəniz hövzəsi ölkələrində ətraf mühitin qorunması məsələlərinə xüsusi yer ayrıldı. Prezident Heydər Əliyev QDİƏT Parlament Məclisinin forumunun ikinci dəfə Bakıda keçirilməsini mühüm hadisə kimi dəyərləndirərək demişdir: “İri beynəlxalq qurum olan Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı və onun Parlament Məclisi bölgə dövlətləri arasındakı münasibətlərin genişlənməsinə qüdrətli təkan

verir və ölkələrimizin parlamentlərarası dialoquna geniş perspektivlər açır. Bu təşkilat coğrafi yaxınlığımızdan, tarixi keçmişimizdən və mədəni birliyimizdən irəli gələn üstünlüklərdən istifadə edərək bölgə dövlətlərinin ikitərəfli və çoxşaxəli əməkdaşlıq etməsi üçün münbit şərait yaradır”. (14, s. 272) İclasda Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri M.Ələsgərov QDİƏT Parlament Məclisinin fəaliyyəti və onda nümayəndə heyətinin iştirakı haqqında məlumat verdi. Azərbaycan Respublikası regional iqtisadi əməkdaşlığın gücləndirilməsi sahəsində təşkilatın müvafiq qurumlarında bir çox sənədlərin imzalanmasında iştirak etmişdir. QDİƏT Parlament Məclisinin Beynəlxalq Katibliyinin yerləşdirilməsinə dair QDİƏT ilə Türkiyə hökuməti arasında saziş, QDİƏ PM imtiyaz və immunitetlərinə dair əlavə protokol, QDİƏT üzv dövlətlərinin iş adamları üçün vizanın sadələşdirilməsi üçün saziş layihələri imzalandı (4, v. 17-25).

2002-ci ilin iyununda İstanbulda QDİƏT-in zirvə toplantısında qəbul olunan bəyannamənin müddəalarına uyğun olaraq, Qara dəniz regionunda bu təşkilatın təhlükəsizlik və sabitliyə verə biləcək töhfəsini müzakirə etmək məqsədilə Xüsusi İşçi Qrupu yaradıldı (13, s. 182). Bu qrupun əsas vəzifəsi QDİƏT-in mümkün töhfəsini ehtiva edən müfəfiq işçi sənədi hazırlamaq idi. Üzv ölkələr ilə iqtisadi münasibətlərin hüquqi bazasını ticarət-iqtisadi əməkdaşlıq, investisiyaların təşviqi haqqında sazişlərdən təşkil edirdi. 2002-ci ilin sentyabrında QDİƏT Parlament Məclisinin Mədəniyyət, elm və sosial məsələlər komitəsinin iclasları Bakıda keçirildi. Milli Məclisin sədr müavini Z.Əsgərov və Azərbaycan Respublikasının əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini Ş.Xanbabayev çıxış etdilər. İclasda Azərbaycanda işsizlərin sosial reinteqrasiyası sahəsində görülən tədbirlər barədə ətraflı məlumat verildi (5,v.3). Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 2003-cü ildə QDİƏT-də sədrliyi ilk dəfə 6 aylıq müddətə öz üzərinə götürdü.

2003-cü ilin oktyabrında QDİƏT-də sədrlik müddətinin bitməsinə baxmayaraq, dövlətlərin xahişi ilə Azərbaycan konstruktiv mövqe nümayiş etdirərək sədrlik səlahiyyətlərini davam etdirdi. Parlament Məclisinin iqtisadiyyat, kommersiya, ətraf mühit məsələləri komitəsinin iclası 2003-cü ilin martında Milli Məclisdə keçirildi (2, s.117). İclasda Qara dəniz hövzəsinə daxil olan ölkələrin enerjiyə olan ehtiyaclarının ödənilməsi və birgə əməkdaşlığın yeni formalarının axtarılması məsələləri müzakirə olundu. QDİƏT Parlament Məclisinin hərbi münaqişələr probleminə toxunmamaq qərarına baxmayaraq, Azərbaycan burada da haqq səsinin beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən eşidilməsinə nail oldu. İclasda çıxış edən Milli Məclisin sədrinin birinci müavini Z. Əsgərov Azərbaycanın regional təşkilatların qarşılıqlı münasibətlərinin genişləndirilməsinə xüsusi əhəmiyyət verdiyini, QDİƏT Parlament Məclisi ilə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi arasında qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın yüksələn xətt üzrə inkişaf etdiyini bildirdi. Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğal altında saxladığını və bir milyondan artıq azərbaycanlının ağır şəraitdə yaşadığını vurğuladı. Qeyd etdi ki, beynəlxalq təşkilatların təcavüzü pisləyən bir sıra sənəd və qətnamələr qəbul etməsinə baxmayaraq, Ermənistan tərəfinin hüquqi normalara məhəl qoymaması narahatçılıq yaradır. Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatında Azərbaycan Respublikasının iştirakı ölkənin iqtisadi inkişafı üçün yeni imkanlar yaradırdı. Təşkilata üzv olan ölkələr arasında iqtisadi qanunvericiliyin uyğunlaşdırılması bu sahədə əməkdaşlığı xüsusilə zəruri edirdi. QDİƏT Parlament Məclisi təhsil sahəsində də əməkdaşlığa dair mühüm tədbirlər gördü. “QDİƏT üzvü olan ölkələr arasında təhsilin yaxşılaşdırılması sahəsində əməkdaşlıq” QDİƏT üzvü olan ölkələr arasında akademik birliklərin əməkdaşlığı və bu əməkdaşlığın hüquqi çərçivəsi” və “QDİƏT üzvü olan ölkələrin ali təhsil diplomlarının qarşılıqlı tanınması” haqqında tövsiyələr verildi (14, s.270). 2003-cü ilin martında Milli Məclisdə QDİƏT Parlament Məclisinin iqtisadiyyat, ticarət, texnologiya və ekologiya məsələləri komitəsinin iclası keçirildi (2, s. 115). İclasda Qara dəniz hövzəsinə daxil olan ölkələrin enerjiyə olan ehtiyaclarının ödənilməsi və birgə əməkdaşlığın yeni formalarının axtarılması məsələləri müzakirə olundu. İclasda çıxış

edən Z.Əsgərov Azərbaycanın regional təşkilatların qarşılıqlı əlaqələrinin genişləndirilməsinə önəm verdiyini, QDİƏT Parlament Məclisi ilə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi arasında qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın yüksələn xətt üzrə inkişaf etdiyini bildirdi. Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğal altında saxladığını və bir milyondan artıq azərbaycanlının ağır vəziyyətdə yaşadığını iştirakçıların diqqətinə çatdırdı. QDİƏT Parlament Məclisinin 2003-cü ilin iyununda növbəti sessiyası Moldovada iclası keçirildi. İclasda Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəri A.Rəhimzadə çıxış edərək Azərbaycanda həyatın bir çox sahələrini əhatə edən islahatlar və onların nəticələri, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə, problemin indiyə kimi həll olunmadığına diqqəti cəlb etdi. Bildirdi ki, münaqişə Azərbaycanın inkişafını ləngidən əsas amilə çevrilmişdir. Bakıda 2004-cü ilin aprelində QDİƏT-ə üzv ölkələrin təhsil və xarici işlər nazirlərinin iclasları keçirildi (7, s. 630). Toplantıda nitq söyləyən Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın regional əməkdaşlıq baxımından fəal olduğunu və Azərbaycanın iştirakı ilə regionda çox mühüm, dünya üçün əhəmiyyətli layihələrin reallaşdığını bildirdi və QDİƏT çərçivəsində uğurlu əməkdaşlıq haqqında məlumat verdi. Təşkilatın üzvü olan ölkələrin təhsil nazirlərinin görüşünün yekununa dair birgə Bakı bəyannaməsi qəbul etdilər. Milli Məclisin nümayəndə heyəti QDİƏT Parlament Məclisinin əsas tədbirlərində Azərbaycanın ən ağırlı problemi olan Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsini gündəliyə gətirir. Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvləri respublikanın ərazisinin 20 faizinin erməni silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunması, bir milyondan artıq azərbaycanlının acınacaqlı qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətində yaşaması faktını QDİƏT PM toplantılarında nəzərə çatdırır.

Bakıda 2004-cü ilin oktyabrında keçirilən QDİƏT Parlament Məclisinin hüquqi və siyasi məsələlər komitəsinin iclasında dünyada və regionda baş verən hadisələr diqqət mərkəzində oldu (6). Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri M.Ələsgərov Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi, Azərbaycanın terrorla mübarizədə rolu haqqında məlumat verdi. Baş Assambleyaya tövsiyə xarakterli məruzə qəbul etdi və təşkilati məsələlər müzakirə olundu. QDİƏT-in əsas nəaliyyətlərindən biri də 2004-cü ildə Layihə İnkişaf Fondunun təsis edilməsidir (12, v. 68). Layihə İnkişaf Fondu regional əməkdaşlığı təşviq edəcək layihələrin texniki-iqtisadi əsaslandırılmasının hazırlanması işində maliyyələşdirmə ilə məşğul olur. Azərbaycanın sədrliyi dövründə fondun fəaliyyəti gücləndi. Azərbaycan, Yunanıstan, Rumıniya, Rusiya və Türkiyə fonda öz töhfələrini verdilər. Təşkilatın işçi qrupları da layihələrin hazırlanması sahəsində fəaliyyətə başladılar.

2005-ci ilin iyununda QDİƏT Parlament Məclisinin Kiyevdə keçirilən iclasında iştirak edən Azərbaycan nümayəndə heyəti Qara dəniz regionu ilə əməkdaşlıq, turizm, insan alveri, Qara dəniz nəqliyyatları şəbəkəsi və digər məsələlərə dair müzakirələrdə çıxışlar etdilər. Müzakirə olunan məsələlər üzrə bəyannamələr qəbul edildi.

QDİƏT Parlament Məclisi hökumətlərin, elmi müəssisələrinin və işgüzar dairələrin Qara dəniz regionunu əmin-amanlıq zonasına çevirmək məqsədi ilə müxtəlif səylərinin irəli sürülməsinə və gerçəkləşdirilməsinə yardım edən böyük potensialı vardır. QDİƏT-in Parlament Məclisi xalqlar arasında əlaqə yaradaraq özünü parlamentlərarası dialoqun forumu, eləcə də xalqlar arasında mühüm əlaqə yaradan bir təşkilat kimi təsdiqləmişdir.

Ümumiyyətlə, aparılan tədqiqatlar göstərir ki, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin QDİƏT PM ilə əməkdaşlığı uğurlu olmuşdur. Bu əlaqələr Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq əlaqələrinin inkişafına, Azərbaycan xalqının haqq işinin beynəlxalq miqyasda dəstəklənməsinə, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin daha da möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

Parlament Məclisi çərçivəsində fəaliyyət Azərbaycan Respublikasının milli-dövlət maraqlarına uyğundur. Azərbaycan nümayəndə heyəti bu qurumda öz siyasi fəaliyyətini

daim genişləndirərək təşkilatın müxtəlif toplantılarında Azərbaycanın siyasi maraqlarına uyğun çıxışlar edir, təkliflər irəli sürür. Məsləhətçi təşkilat kimi QİƏPM fəaliyyəti haqqında tövsiyə, bəyanat və hesabatlar verir. QİƏPM-in qəbul etdiyi qətnamələr onun mövqeyini əks edərək, əsasən, çağırış xarakterlidir.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin QDİƏT Parlament Məclisi ilə əlaqələri əsas etibarlı ilə iqtisadi, siyasi, hüquqi, mədəni sahələri əhatə etmişdir. Milli Məclisin nümayəndə heyəti təşkilatın müxtəlif komitələrinin iclaslarında iştirak etmiş, müəyyən dövrlər ərzində QDİƏT PM-ə sədrlik etmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Axundov N., Qasımlı M. Azərbaycan və beynəlxalq parlament təşkilatları, Bakı: Mütərcim, 1996, 88 s.
2. Azərbaycan parlamenti və beynəlxalq təşkilatlar. Bakı, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin nəşri, 2004, 240 s.
3. Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin nitqi. "Azərbaycan" qəz., 1996, 13 iyun, №111 (1380).
4. Azərbaycan Respublikasının dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyası ilə bağlı bir sıra məsələlərə dair arayış . QİƏPM-yazışmalar. 2002-ci il. //ARMMA: F.2941.139v.
5. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi ilə Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlığı Parlament Məclisi (QİƏPM) arasında ilə əlaqələr. QİƏPM-nin yazışmaları. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Aparatı. Beynəlxalq münasibətlər. 2004 // ARMMA: F.2941.70 v.
6. Bakıda QDİƏT-in hüquqi və siyasi məsələlər komitəsinin 24-cü iclası keçirilir. "Xalq qəzeti". 2004 14 oktyabr, № 239 (24806).
7. Həsənov Ə.M. Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti. Bakı, Azərbaycan nəşriyyatı, 2005, 752 s.
8. İmanova S.M. Azərbaycanın beynəlxalq parlament təşkilatları ilə əlaqələri (1991-1998-ci illər) tar.üzrə fəl.dok.dis... Bakı, 2001,158 s.
9. Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlığı Parlament Məclisinin sessiyası. "Xalq qəzeti", 1996, 13 iyun. №113(22255).
10. Qasımov M. Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində (1991-1995-ci illər) Bakı, Gənclik. 1996,135 s.
11. QİƏPM-nin yazışmaları. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Aparatı, Beynəlxalq münasibətlər. //ARMMA: F. 2941.2002 139 v.
12. QDİƏT çərçivəsində əməkdaşlıq. Avropa İttifaqının məktubları. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Aparatı, Beynəlxalq münasibətlər //ARMMA: F 2941.2006-2007 118 v.
13. Məmmədov M., İbadov E. Beynəlxalq İqtisadi Təşkilatlar. Bakı: CBS, 2008, 246 s.
14. Müstəqil dövlətimiz və parlamentimiz. Bakı: Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin nəşri, 2001, 552 s.

Xülasə

Kəmalə Həsənova

Azərbaycan Respublikasının Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Parlament Məclisi ilə münasibətlərinin inkişaf tarixindən

Məqalə Azərbaycan Respublikasının Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Məclisi ilə əməkdaşlığına həsr olunmuşdur. Milli Məclisin qurucusu olduğu Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Məclisində nümayəndə heyəti ticarət, nəqliyyat, enerji, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, ekologiya, siyasi, hüquq, elm, təhsil mədəniyyət və digər komitələrin işində fəal iştirak etmişdir. QDİƏT-in Parlament Məclisi xalqlar arasında əlaqə yaradaraq özünü parlamentlərarası dialoqun forumu, eləcə də xalqlar arasında mühüm əlaqə yaradan bir təşkilatdır. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin

QDİƏT PM ilə əməkdaşlığı uğurlu olmuşdur. Bu əlaqələr Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq əlaqələrinin inkişafına, Azərbaycan xalqının haqq işinin beynəlxalq miqyasda dəstəklənməsinə, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin daha da möhkəmləndirilməsinə xidmət edir. Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlığı Parlament Məclisi qurulduğu ilk zamanlarda adlanırdı. Az sonra Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Məclisi adlandırıldı. QDİƏT Parlament Məclisi Azərbaycan Respublikasının qurucusu, üzvü olduğu fəaliyyətində yaxından iştirak etdiyi beynəlxalq parlament təşkilatlarından biridir.

Parlament Məclisi çərçivəsində fəaliyyət Azərbaycan Respublikasının milli-dövlət maraqlarına uyğundur. Azərbaycan nümayəndə heyəti bu qurumda öz siyasi fəaliyyətini daim genişləndirərək təşkilatın müxtəlif toplantılarında Azərbaycanın siyasi maraqlarına uyğun çıxışlar edir, təkliflər irəli sürür. QDİƏT Parlament Məclisi Azərbaycan Respublikasının qurucusu, üzvü olduğu fəaliyyətində yaxından iştirak etdiyi beynəlxalq parlament təşkilatlarından biridir. Milli Məclisin bu təşkilatda iştirakının formaları sessiya və komitə iclaslarında iştirak, sənədlər üzərində iş, birgə layihələrdə iştirak və başqalarıdır. Nümayəndə heyəti QDİƏT PM-də nümunəvi fəaliyyət göstərir, əməkdaşlığın genişləndirilməsi üçün mühüm təkliflər irəli sürür.

Резюме

Кямяля Гасанова

*Из истории развития отношения Азербайджанской Республики и
Парламентской Ассамблеи Черноморского Экономического Сотрудничества*

Статья посвящена сотрудничеству Азербайджанской Республики с Парламентской Ассамблеей Организации Черноморского Экономического Сотрудничества. Делегация Парламентской ассамблеи Организации Черноморского экономического сотрудничества, которая является учредителем Милли Меджлиса, принимала активное участие в работе комитетов по торговле, транспорту, энергетике, информационно-коммуникационным технологиям, экологии, политике, праву, науке, образовательные и другие комитеты. Парламентская Ассамблея ЧЭС является форумом для межпарламентского диалога, установления контактов между народами, а также важной связью между народами. Сотрудничество Милли Меджлиса Азербайджанской Республики с Премьер-министром ЧЭС было успешным. Эти отношения способствуют развитию международных отношений Азербайджанской Республики, международной поддержке справедливости азербайджанского народа и дальнейшему укреплению государственной независимости Азербайджана. Черноморское экономическое сотрудничество изначально называлось Парламентской ассамблеей. Организация Черноморского экономического сотрудничества вскоре была названа Парламентской ассамблеей. Парламентская Ассамблея ОЧЭС является одной из международных парламентских организаций, которые активно участвуют в деятельности основателя и члена Азербайджанской Республики. Деятельность в рамках Парламентской Ассамблеи соответствует национальным и государственным интересам Азербайджанской Республики. Азербайджанская делегация постоянно расширяет свою политическую деятельность в этой организации, делает презентации на различных заседаниях организации в соответствии с политическими интересами Азербайджана и вносит предложения. Парламентская Ассамблея ОЧЭС является одной из международных парламентских организаций, которые активно участвуют в деятельности основателя и члена Азербайджанской Республики. Формы участия Милли Меджлиса в этой организации включают участие в заседаниях и заседаниях комитетов, работу над документами, участие в совместных проектах и другие. Делегация является образцовым в премьер-министре ЧЭС, вносит важные предложения по расширению сотрудничества.

Ключевые слова: парламент, международный, сотрудничество, форум, сессия, регион, политика

Abstract

Kamala Hasanova

*From the development history of relations between the Republic of Azerbaijan and the
Parliamentary Assembly of the Black Sea Economic Cooperation*

The article is devoted to the cooperation of the Republic of Azerbaijan with the PA of the BSECO. The delegation of the PA of the BSECO, which is the founder of the Milli Majlis, took an active part in the committees of commerce, transport, energy, information and communication technologies, ecology, political, law, science, education and other committees. The BSEC PA is a forum for inter-parliamentary dialogue, establishing contacts between peoples, as well as an important link between nations. Cooperation of the Milli Majlis of the Republic of Azerbaijan with BSEC PA has been successful. These relations promote the development of international relations of the Republic of Azerbaijan, the international support of the justice of the Azerbaijani people, and the further strengthening of the state independence of Azerbaijan. The BSEC was originally called the PA. The BSECO was soon called the PA. BSEC PA is one of the international parliamentary organizations that are closely involved in the activities of the founder and member of the Republic of Azerbaijan. Activities within the PA are in line with national and state interests of the Republic of Azerbaijan. The Azerbaijani delegation is constantly expanding its political activity in this organization, making presentations at various meetings of the organization in accordance with the political interests of Azerbaijan and making proposals. BSEC PA is one of the international parliamentary organizations that are closely involved in the activities of the founder and member of the Republic of Azerbaijan.

Key words: parliament, international, cooperation, forum, session, region, politics

Baş redaktorun müavini s.e.d., prof. İbrahimova Gülzar İsaxan qızının rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.